

Väikese Emajõe hoiuala kaitsekorralduskava 2016-2025

Keskkonnaamet 2015

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS	4
1.1. Ala iseloomustus	4
1.2. Maakasutus.....	6
1.3. Huvigrupid	6
1.4. Kaitsekord	7
1.5. Uuritus	8
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	8
1.5.2. Riiklik seire	9
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus	9
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID.....	10
2.1. Kooslused – elupaigatüüp jõed ja ojad (3260).....	10
2.2. Elustik	12
2.2.1. Tõugjas (<i>Aspius aspius</i>)	12
2.2.2. Hink (<i>Cobitis taenia</i>)	13
2.2.3. Vingerjas (<i>Misgurnus fossilis</i>).....	13
2.2.4. Rohe-vesihobu (<i>Ophiogomphus cecilia</i>).....	14
2.2.5. Teised looduskaitseliselt väärtuslikud liigid	14
3. HOIUALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS	15
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE	16
4.1. Tegevuste kirjeldus.....	16
4.1.1. Tulemuslikkuse seire	16
4.1.2. Väikese Emajõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire	16
4.1.3. Elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuring	16
4.1.4. Tähise hooldamine.....	16
4.1.5. Kaitsekorralduskava uuendamine	17
4.1.6. Hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärgi muutmine	17
4.2. Eelarve	17
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	19
KASUTATUD ALLIKAD	20
LISAD	22
LISA 1. Väljavõte looduskaitsealusest.....	22
LISA 2. Väärtuste koondtabel.....	24
LISA 3. Fotod	25
LISA 4. Avalikustamise materjalid.....	26

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektor. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Väikese Emajõe hoiuala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast, selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kaitsekorralduskava koostamisel viidi läbi kaasamiskoosolek ning avalikustamiskoosolek, millele eelnes kava eelnõu avaldamine Keskkonnaameti veebilehel (lisa 4).

Kava koostamist koordineeris Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Tiina Troškin. Kava koostas OÜ Ökotasakaal ekspert Margo Hurt (tel: 53736731, e-post: hurdamargo@gmail.com).

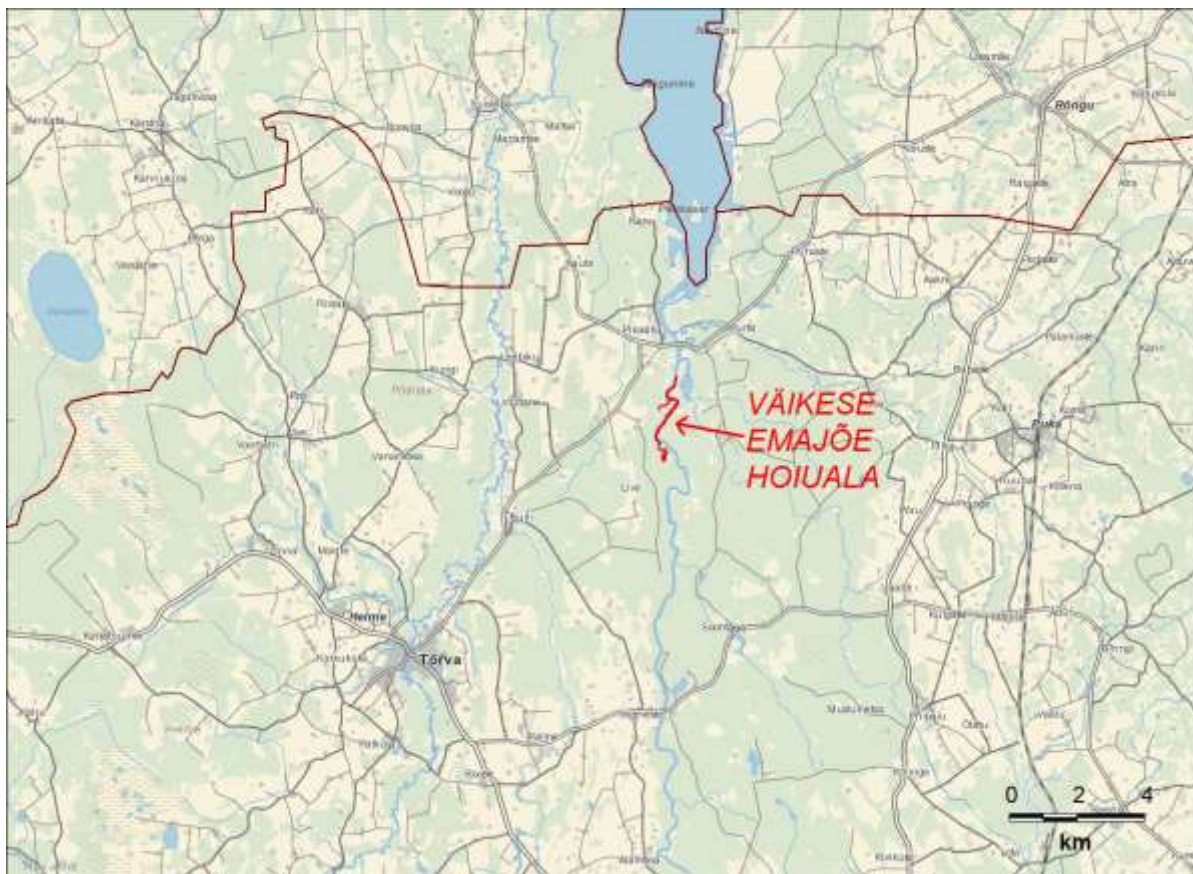
KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURIVAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013“ JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE“ MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS“ PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

1. SISSEJUHATUS

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Euroopa haruldaste või ohustatud lindude, loomade ja taimede ning nende elupaikade ja kasvukohtade kaitseks on loodud üle-euroopaline kaitstavate alade võrgustik – Natura 2000. Väljaspool kaitsealasid (rahvuspark, looduskaitseala, maastikukaitseala) paiknevate Natura 2000 võrgustiku alade kaitseks on moodustatud hoiualad.

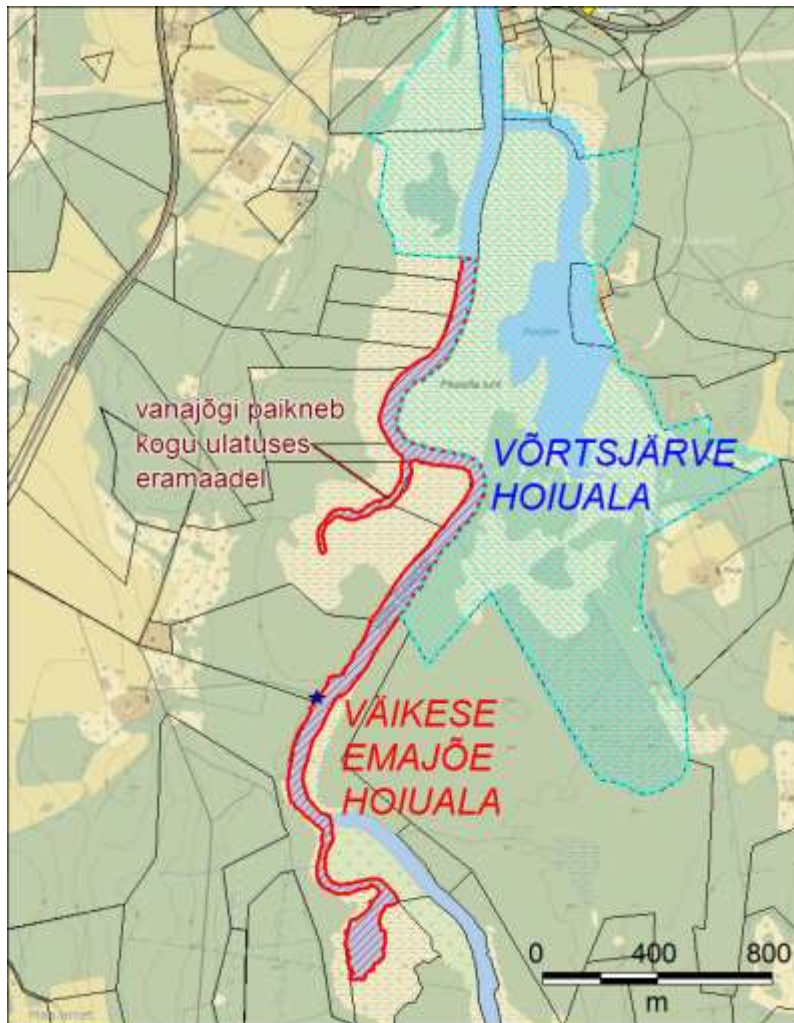
Euroopa Komisjonile esitatud Natura 2000 võrgustiku nimekirja kuuluva Väikese Emajõe loodusala (keskkonnaregistri kood RAH0000052) kaitseks on looduskaitseeaduse alusel moodustatud Väikese Emajõe hoiuala (keskkonnaregistri kood KLO2000112). Vastavalt Vabariigi Valitsuse määrusele 15.12.2005 nr 311 „Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas“ on Väikese Emajõe hoiuala kaitse-eesmärgiks EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüübi – jõgede ja ojade (3260) kaitse ning II lisas nimetatud liikide – tõugja (*Aspius aspius*), hingu (*Cobitis taenia*), vingerja (*Misgurnus fossilis*) ja rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) elupaikade kaitse.

Joonis 1. Väikese Emajõe hoiuala paiknemine (aluskaart: Eesti Baaskaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013).

Pühajärvest lähtuva ja Võrtsjärve suubuva Väikese Emajõe (keskkonnaregistri kood VEE1008200) pikkus on Keskkonnaregistri andmetel 87,2 km ning valgala pindala 1289,6 km². Väikese Emajõe hoiualaks on alamjooksust 2,5 km pikkune lõik ning kaks vanajõge (joonised 1 ja 2). Hoiuala paikneb Valgamaal Puka vallas Purtsi ja Soontaga külades ning Põdrala vallas Liva ja Pikassilla külades. Keskkonnaregistri järgi on Väikese Emajõe hoiuala pindala 19,7 ha ning see kattub Väikese Emajõe loodusala pindalaga. Väike Emajõgi on hoiuala lõigus 50-70 m lai, vool on aeglane kuni mõõdukas. Vanajõed on osalt taimestikku kasvanud, kuid suudmed avatud. Hoiuala piires Väike Emajõgi ja vanajõed on heas looduslikus seisundis.

Väikese Emajõe hoiuala põhjapoolne lõik külgneb idast Võrtsjärve hoiuala maismaa osaga ning Väikese Emajõe hoiualast allavoolu ehk põhja suunas on Väike Emajõgi samuti Võrtsjärve hoiuala koosseisus.

Joonis 2. Väikese Emajõe hoiuala ja sellega külgnev Võrtsjärve hoiuala lõunaots. Sinise tärniga on märgitud hoiuala tähis. (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS-rakendus, 2013).

Valgalapõhiselt asub Väike Emajõgi Ida-Eesti vesikonnas ja Võrtsjärve alamvesikonnas ning on jagatud kolmeks pinnaveekogumiks (Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava, 2010). Alamjooks, kus paikneb ka hoiuala, on kolmas seisuveekogum (veekogumi kood keskkonnaregistris 1008200_3). Veepoliitika raamdirektiivi järgi kuulub Väikese Emajõe alajooks suurte (valgala 1000 – 10000 km²) heledaveeliste ja vähese orgaanilise aine sisaldusega jõgede hulka (tüüp 3B).

Väikese Emajõe alamjooksul, sh hoiuala lõigul, on suur harrastuskalanduslik tähtsus.

1.2. MAAKASUTUS

Väikese Emajõe hoiuala hõlmab vaid vastavat jõelõiku (mitte kaldaalaid), st kogu hoiuala pind on veealune maa. Hoiuala ümbritsevad metsamaad ja luhaalad.

EELIS-e (2013) andmetel on valdav osa (17,85 ha, 90,6%) Väikese Emajõe hoiualast jätkuvalt riigi omandis ehk reformimata maal. Eraomandis on 1,82 ha (9,2%) ehk põhjapoolne vanajõgi (joonis 2). Riigi omandis on hoiualast 0,04 ha (0,2%).

Vastavalt veeseaduse § 5 on Väike Emajõgi (Võrtsjärvest Jõgeveste sillani) avalik veekogu ning avalikud veekogud kuuluvad riigile. Sellest lähtuvalt on eeldatav, et hoiualast jõeosa, mis on jätkuvalt riigi omandi, jääb edaspidi riigi omandisse (see ei puuduta vanajõgesid).

1.3. HUVIGRUPID

- **Keskkonnaamet** – hoiuala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.
- **RMK** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel.
- **Keskkonnainspeksioon** – keskkonnajärelevalve planeerija ja teostaja.
- **Puka Vallavalitsus** – huvitatud jõe ja loodusväärtuste heast seisundist, et säiliks väärtuslik elukeskkond.
- **Kalastajad** – huvitatud jõele ligipääsemise võimalustest ning heast kalavaru seisundist.
- **Loodushuvilised, puhkajad** – huvitatud jõel ja selle kallastel liikumisest, puhkekohtade olemasolust.
- **Hoiualaga piirnevate maade omanikud** – huvitatud jõe heast seisundist ja kaldaalade korrastamisest.

1.4. KAITSEKORD

Hoiuala kaitsekord tuleneb Eesti Vabariigis kehtivast seadusandlusest, eeskätt looduskaitseseadusest. Erinevalt kaitsealadest ei ole hoiuala kaitsekord täpsustatud kaitseeeskirjaga. Väikese Emajõe hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 15.12.2005 määrusega nr 311 "Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas". Looduskaitseseaduse § 4 lg 3 järgi on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused.

Looduskaitseseaduse § 14 lg 1 näeb ette kaitstavate loodusobjektide (sh hoiualade) kohta kehtivad üldised arendustegevuse kitsendused (lisa 1). Konkreetselt hoiualal kehtivad piirangud toob välja sama seaduse 5. peatükk „Hoiualad“ (§ 32 ja 33). Ka siin on sätete eesmärgiks peamiselt arendustegevuse võimaliku negatiivse mõju ärahoidmine. Peamised piirangud on seotud maakorraldustoimingute, planeeringute, ehitustegevuse, metsamajanduse jm majandustegevusega. Looduses liikujale hoiuala staatus täiendavaid piiranguid ei sea.

Väikese Emajõe hoiuala territooriumiks on veela, mitte kaldad. Jõe kallastel kehtivad looduskaitseseaduse 6. peatüki „Rand ja kallas“ (§ 34-42) piirangud. Ranna või kalda kaitse eesmärk on rannal või kaldal asuvate looduskoosluste säilitamine, inimtegevusest lähtuva kahjuliku mõju piiramine, ranna või kalda eripära arvestava asustuse suunamine ning seal vaba liikumise ja juurdepääsu tagamine.

Väikese Emajõe jõe kalda piiranguvööndi laius on 100 m. Ranna ja kalda piiranguvööndis asuvate metsade kaitse eesmärk on vee ja pinnase kaitsmine ja puhketingimuste säilitamine. Kalda piiranguvööndis ei tohi lageraielangi pindala olla suurem kui kaks hektarit, välja arvatud maaparandussüsteemi eesvoolu veekaitsevööndis maaparandushoiutööde tegemisel.

Kalda piiranguvööndis on keelatud mitmed veekogu seisundit mõjutada võivad arendustegevused. Samuti on kalda piiranguvööndis keelatud mootorsõidukiga sõitmine väljaspool selleks määratud teid ja radu ning maastikusõidukiga sõitmine, välja arvatud erandjuhtudel nagu kalapüügiõigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ning maatulundusmaal metsamajandus- ja põllumajandustöödeks.

Väikese Emajõe kalda ehituskeeluvööndi laius on 50 m, kuid metsamaal ulatub ehituskeeluvöönd kalda piiranguvööndi piirini (100 m). Ehituskeeluvööndis on uute hoonete ja rajatiste ehitamine keelatud, kuid siiski on nähtud ette ka mitmed erandid.

Veeseaduse § 29 alusel on Väikese Emajõe kaldaalal 10 m laiune veekaitsevöönd, kus on keelatud maavarade ja maa-ainese kaevandamine ning geoloogilise uuringu teostamine; puu- ja põõsarinde raie ilma Keskkonnaameti nõusolekuta; majandustegevus, välja arvatud veest väljauhutud taimestiku eemaldamine, heina niitmine ja roo lõikamine; väetise, keemilise taimekaitsevahendi ja reoveesette kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine.

Veeseaduse § 10 lg 2 p 2 järgi on Väikese Emajõe kallasraja laius 4 m, mida mööda peab saama veekogu ääres vabalt ja takistamatult liikuda. Väike Emajõgi Võrtsjärvest Jõgeveste sillani kuulub avalike veekogude hulka (veeseadus § 5), seal on lubatud veekogu avalik kasutus (veeseadus § 7). Vanajõed avalike ega avalikult kasutatavate veekogude hulka ei kuulu.

Veeseaduse § 38 lg 7 alusel on keskkonnaminister kehtestanud lõheliste ja karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekirja ning nende veekogude vee kvaliteedi- ja seireandmed. Karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude hulka on arvatud ka Väike Emajõgi. Karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekirja on kantud veekogud, kus on tõugja, latika, vimma, teivi, turva või säina kaitstavad elupaigad.

Veeseaduse § 8 on loetletud tegevused, milleks peab olema vee-erikasutusluba.

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt on kohustuslik keskkonnamõju hindamine, kui: 1) taotletakse tegevusluba või selle muutmist ning tegevusloa taotlemise või muutmise põhjuseks olev kavandatav tegevus toob eeldatavalt kaasa olulise keskkonnamõju; 2) kavandatakse tegevust, mis võib üksi või koostoimes teiste tegevustega eeldatavalt oluliselt mõjutada Natura 2000 võrgustiku ala. Seaduses on pööratud suurt tähelepanu just Natura 2000 võrgustiku ala eeldatavalt mõjutava tegevuse korral keskkonnamõju hindamise või keskkonnamõju strateegilise hindamise vajadusele.

Kalapüügil (sh vähipüügil) kehtivad kalapüügiseadusest ja kalapüügieeskirjast tulenevad nõuded. Eraomandis vanajõel on kalapüügiseaduse § 10 lg 2 p 1 ja § 11 lg 2 p 1 järgi kalapüügiks vajalik ka kinnisasja omaniku luba.

Väike Emajõgi Võrtsjärvest kuni Jõgeveste sillani kuulub laevatatavate sisevete hulka ning seal, sh hoiualal Väikese Emajõe lõigus, kehtivad meresõiduohutuse seadusest tulenevad nõuded.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Väikest Emajõge on kirjeldatud ning uurimisandmed on avaldatud koguteoses „Eesti jõed“ (Järvekül, 2001).

Kaitsekorralduskava koostamise eeltööna teostati 2012. a Väikese Emajõe vee-elustiku ekspertiis (Hurt jt, 2012). Ekspertiisi ülesandeks oli elupaigatüübi jõed ja ojad inventuur ning liikide, mille elupaiga kaitse on kaitse-eesmärgiks, uuringud. Ekspertiisi hinnangul on hoiualal Väike Emajõgi ja vanajõed heas looduslikus seisundis. Mõlemad vanajõed on vingerjale heaks elupaigaks ning liigi arvukus on seal kõrge. Hingule sobivat liivase põhjaga kaldaserva esines rohkem jõe vasaku kalda piirkonnas lõunapoolsest vanajõest allavoolu. Hinku 2012. a katsepüükidega ei tabatud, kuid teada oli liigi esinemine 2004. a andmete põhjal. Tõugjas kasutab hoiuala jõelõiku peamiselt kudemisrände ajal. Ka tõugjat 2012. a välitööde käigus ei saadud, kuid liigi esinemist

kinnitavad varasemad püügiandmed. Teistest kalaliikidest esinesid katsepüükides ahven, angerjas, haug, linask, luts, nurg, ojasilm (sõõrsuuliik), säinas, särg ja viidikas. Rohevesihobule Väikese Emajõe hoiuala elupaigaks ei sobi ning liiki uuringutel ei kohatud (Hurt jt, 2012).

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

EELISE andmetel on Väikese Emajõel 17 riikliku seire jaama, neist Väikese Emajõe hoiualal aga ükski ei paikne. Seirejaam Pikasilla (SJA6005000) aga asub hoiuala põhjapiirist vaid 1 km allavoolu ning seega sobib iseloomustama hoiuala jõelõigu veekvaliteeti.

Pikasilla seirejaamas teostati 2012. a hüdrobioloogilist ja hüdrokeemilist seiret. Tallinna Tehnikaülikooli poolt teostatud hüdrokeemilise seire andmetel vastas Väike Emajõgi Pikasillal kvaliteediklassile väga hea. Ränivetika- ja suurtaimestiku indeksite põhjal oli Pikasilla lõigus veekvaliteet samuti väga hea. Taimestiku üldkatvus oli 40%, suurtaimi fikseeriti 20 liiki. Domineeris kollane vesikupp (*Nuphar lutea*), veepinnal ujus rohevetika (*Cladophora glomerata*) niite. Põhjaloostastiku proovis domineerisid surusääsklaste (*Chironomidae*) vastsed ning suurselgrootute järgi hinnati Pikasilla seirelõik kesiseks (sama hinnang on olnud ka 2006. a). See tulenes tõenäoliselt looduslikest põhjustest, sest veevool on selles kohas väga aeglane. Seiretulemustel baseeruv koondhinnang oli 2012. a kesine, sama oli ka 2006. a (Pall jt, 2013).

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

Vajalik on riikliku seire jätkumine vastavalt seireprogrammile.

Vee-elupaikade ja liikide seisundi kordusekspertiis tuleb teostada kaitsekorraldusperioodi lõpus. Vajalik on kaitsekorralduse tulemuslikkuse seire, mida teostatakse kaitseala valitsemise raames. Muud võimalikud hoiualal tehtavad uuringud ja seired on soovituslikud.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

2.1. KOOSLUSED – ELUPAIGATÜÜP JÕED JA OJAD (3260)

Elupaigatüüp hõlmab Eestis looduslikus või looduslähedases seisundis püsinud vooluveekogude lõike. Eelkõige väärivad tähelepanu kõrgustikelt algavad jugade ja kivise-kruusase põhjaga kärestikega vooluveed. Väärtuslikud on ka allikatest algavad külmaveelised jõed ning loodusliku sängiga looklevad tasandikujõed, mis moodustavad vanajõgesid, ning kus leidub ka kärestikke või kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga lõike. Selliste jõgede elupaiku asustab tavaliselt liigirikas ja väärtuslik jõe-elustik. Elupaigatüüpi arvatud jõgede ja ojade veekvaliteet peab olema piisavalt hea, et seal saaksid elada reostuse suhtes tundlikud liigid. Erilist kaitset väärivad Põhja-Eestis pankrannikut läbivad ning Lõuna-Eestis liivakivipaljanditega maalilisi ürgorge moodustavad jõed (Paal, 2007).

Väike Emajõgi on hoiualal 50-70 m laiune ning aeglase kuni mõõduka vooluga (kaanefoto). Kaldaservas keskpärase veeseisuga vool puudub. Jõepõhi on valdavalt kaetud mudasettega, vasakul kalda alas leidub ka liivast põhja. Ujulehtedega veetaimestiku (peamiselt vesikupp) võõnd ulatub kaldast 2-5 m. Hoiuala väärtuslikeks osadeks on kaks vanajõge (joonis 2, lisa 3 foto 1). Hoiuala lõunaosaks oleva vanajõe sängi lõunapoolsem laiem sopp on taimestikku täis kasvanud, vanajõe kitsama osa veepeegel on keskelt vaba. Samuti on palju taimestikku põhjapoolse vanajõe lõunaosas. Mõlema vanajõe suudmed on piisavalt avatud ning kaitsekorraldusperioodil nende kinnikasvamist ei ole ette näha. Väikese Emajõe hoiualal on Väike Emajõgi ja vanajõed heas looduslikus seisundis (Hurt jt, 2012).

Kuna kiirevoolulised kivise-kruusase põhjaga alad puuduvad, ei ole Väikese Emajõe hoiuala jõelõik elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) nn tüüpiline esindaja. Seetõttu ei saa anda elupaigale hinnangut lähtuvalt väärtuslike kiirevooluliste kivise-kruusase põhjaga alade (kärestike) rohkest. Natura 2000 standardandmebaasis on Väikese Emajõe loodusala elupaigatüüp jõed ja ojad (3260) esinduslik (B) ja selle üldine looduskaitse väärtus kõrge (B). Kuna tegemist on looduslikus seisundis jõe elupaigaga, sh väärtuslike vanajõgedega, vastab Natura standardandmebaasi seisundihinnang tegelikule olukorrale.

Ida-Eesti veemajanduskava järgi on Väikese Emajõe 3. veekogumi (Pedeli jõest suudmeni) seisundiklassi määrang 2009. a „hea“ ning sama ka eesmärk 2015. a.

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Elupaigatüübi säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Elupaigatüübi säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses B või kõrgem.

Mõjutegurid ja meetmed

- Reostus ja setete koormus

Väikese Emajõe valgala pindala on ligi 1300 km². Kuna hoiuala paikneb alamjooksul, mõjutab hoiuala jõelõigu veekvaliteeti praktiliselt kogu jõe valgala reostuskoormus. Ida-Eesti veemajanduskava järgi on Väikese Emajõe 3. veekogumi (Pedeli jõest suudmeni) seisundiklassi määrang 2009. a „hea“ ning sama ka eesmärk 2015. a. Veemajanduskavaga on ette nähtud Väikese Emajõe 3. veekogumi nii punkt- kui hajukoormuse piiramise vajadus, kui tekib oht seisundiklassi halvenemisele.

Elupaiku ja elustikku ohustab hõljuvainete ja setete jõkke kandumine maaparandussüsteemidest. Maaparandusega kaasneb veekogudes settekoormuse suurenemine, mis tekib kraavide kaevamisel, nende hooldamisel ning hilisemate geomorfoloogiliste protsesside tagajärjel. Toitained koos tahkete osakestega kanduvad maaparandussüsteemis voolava veega või otse pinnaveega eesvoolu ja sealt suublasse. Hajukoormust täielikult vältida ei ole võimalik, kuid seda on võimalik minimeerida keskkonnarajatistega. Hajukoormust ohjavad ja eesvoolude isepuhastusvõimet suurendavad ning ökoloogilist seisundit parendavad keskkonnarajatised on määratletud põllumajandusministri 17. veebruari 2005. a määrusega nr 18 “Maaparandussüsteemi projekteerimisnormid” (Ida-Eesti vesikonna ..., 2012).

Meetmed: nõuetele vastav keskkonnakasutus (kaitseala valitsemine), järelevalve (teostab Keskkonnainspeksioon); elupaiga seisundi kohta info registreerimine.

Veekogu hea seisundi säilitamiseks tuleb eelistada keskkonnasäästlikke (fosfaadivabad, looduslikust toorainest) koduhooldusvahendeid. Põllumajandusest tulevat reostuskoormust on võimalik oluliselt vähendada mahetootmisega ning loomapidamises keskkonnasõbralikke pesuvahendeid kasutades.

- Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel

Kuna Väikese Emajõe hoiuala piirkonnas on inimasustus väga hõre (lähimad majapidamised veepiirist 0,5 km), on sealne arendustegevuse mõju jõe elupaigale eeldatavalt minimaalne. Jõe kaldaid kahjustavate tegevuste ärahoidmiseks ja kallaste looduslikkuse säilitamiseks on piisavad kehtiva seadusandlusega (looduskaitseadus, veeseadus) sätestatud piirangud. Vaate avamise eesmärgil kaldavööndis, sh veekaitsevööndis, puittaimestiku eemaldamine kaitseväärtusi ei kahjusta, kuid põlispuud tuleb jätta kasvama. Lubatav on veekaitsevööndis bioloogilise küpsuse saavutanud puude, mis peagi jõkke langevad, raie ning jõkke langenud puude eemaldamine. Samuti võib veekaitsevööndis lubada reaalses vettelangemise ohus oleva (kopra näritud, osaliselt murdunud vms) puu raiet.

Meetmed: kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.

- Õiguserikkumised

Lisaks reostusele võivad rohkem või vähem kahjustada jõgede elupaiku ja elustikku mitmed õiguserikkumised, nagu ebaseaduslik kalapüük (elektriga püük), kallaste kahjustamine, veekogu ümberkujundamine jm. Tegemist on potentsiaalse ohuteguriga.

Meetmed: järelevalve (teostab Keskkonnainspeksioon).

2.2. ELUSTIK

2.2.1. TÕUGJAS (*Aspius aspius*)

Tõugjas on Eestis II kategooria kaitsealune kalaliik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja V lisasse.

Tõugjas on suuremate järvede ja jõgede kala, keda Eestis leidub Peipsi järves ja Võrtsjärves ning nendega seotud suuremates jõgedes, harva ka sama vesikonna väiksemates veekogudes (Vilbaste, 2004).

Teadaolevalt esineb Väikese Emajões tõugjat vähearvukalt. Hoiuala jõelõik on tõugjale, sh Võrtsjärve populatsioonile, tähtis peamiselt kudemisrände teena. Kudemiskohad, mis on kiiremavoolulised kruusase või liivase põhjaga, paiknevad hoiualast ülevalpool. Noorjärgud laskuvad allavoolu varsti pärast koorumist ehk samuti vaid läbivad hoiuala lõigu.

Tõugjat 2012. a uuringu käigus ei saadud. Selle liigi esinemist hoiualal kinnitavad aga varasemad püügiandmed (Hurt jt, 2012).

Liigikaitseliste üldiste ja spetsiifiliste küsimuste lahendamiseks on koostatud tõugja kaitse tegevuskava (Tambets jt, 2013), mis käesoleva kaitsekorralduskava koostamise ajal veel kinnitamata.

Kaitse-eesmärk

- **Pikaajaline kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.
- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.

Tõugja soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmise ja seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.2. HINK (*Cobitis taenia*)

Hink on Eestis III kategooria kaitsealune kalaliik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse.

Hink elab selgeveelistes veekogudes liivasel või savisel põhjal, järvedes peamiselt sisse- või väljavoolude piirkonnas. Tihti katab hingu elupaigas veekogu põhja taimestik või õhuke detriidikiht. Külmaveelistes ja väikestes jõgedes hink puudub (Vilbaste, 2004).

Väikese Emajõe hoiualast on hingule sobivaim hoiuala jõelõigu lõunapoolse (ülemise) osa vasaku kalda piirkond, kus jõepõhi liivane ja osalt kaetud osalt muda- ja detriidikihiga. Seal on kallas 1-2 m kõrgune ja järsk ning veepiiril kasvavad suured puud. 2012. a uuringuga hinku ei kohatud. Liigi esinemine on aga tõestatud varasematel uuringutel (2004. a). Selle põhjal võib lugeda hingu Väikesel Emajõe hoiualal esinevaks liigiks, kuid arvukus on madal (Hurt jt, 2012).

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.
- ***Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.

Hingu soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmise ja seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.3. VINGERJAS (*Misgurnus fossilis*)

Vingerjas on Eestis III kategooria kaitsealune kalaliik ning kuulub EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisasse.

Vingerja elupaigaks on toitainerikkad mudase põhjaga seisvad või nõrga vooluga soojad veekogud. Vingerjas peab vastu väga madalale hapnikusisaldusele, kuna tal on tugevasti arenenud lisahingamine soole abil, kasutades atmosfääriõhku (Mikkelsaar, 1984; Vilbaste, 2004).

Väikese Emajõe hoiualast pakuvad vingerjale sobivaimad elutingimusi vanajõed (lisa 3 foto 1). Vingerjale sobib ka jõe mudastunud ja mätastega ääristatud kaldaserv. Mineraalsema põhjasubstraadiga kaldapiirkond, mida hink eelistab, on vingerjale vähesobiv. 2012. a uuringu andmetel esines hoiuala vanajõgedes vingerjat kõrgel arvukusel, liik esines ka jõe kaldaservas. Vingerja seisund hoiualal hinnati heaks (Hurt jt, 2012).

Kaitse-eesmärk

- ***Pikaajaline kaitse-eesmärk:*** Liigile soodsa elupaiga säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.

- **Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:** Liigile soodsa elupaiga säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.

Vingerja soodsa elupaiga säilimine on tagatud elupaigatüübi jõed ja ojad (3260) kaitse-eesmärgi täitmise ja seega on ühised ka mõjutegurid ja meetmed (punkt 2.1).

2.2.4. ROHE-VESIHOBU (*Ophiogomphus cecilia*)

Rohe-vesihobu on Eestis III kategooria kaitsealune kiililiik ning on nimetatud EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisas.

Rohe-vesihobu valmikud elavad vooluvete lähedal, kiire vooluga puhtaveeliste ja hapnikurikaste jõgede kallastel. Sama veekogu põhjasubstraat on aga vastsetele elupaigaks. Eestis on liik levinud paiguti ning enamasti vähearvukas (Vilbaste, 2004).

2012. a uuringuga Väikese Emajõe hoiualalt rohe-vesihobu ei leitud. Väike Emajõgi hoiuala piires ei ole rohe-vesihobule sobivaks elupaigaks, samuti vanajõed (Hurt jt, 2012). Hoiualale võib juhuslikult sattuda rohe-vesihobu Purtsi jõelt või Väikese Emajõe keskjooksult. Rohe-vesihobu esinemine fikseeriti 2012. a Väikese Emajõe Tõlliste seirelõigus (Pall jt, 2013). Rohe-vesihobule on sobivaks elupaigaks ka Väikese Emajõe ülemjooks.

Eeltoodust lähtuvalt on ettepanek arvata välja Väikese Emajõe hoiuala ja Väikese Emajõe loodusala kaitse-eesmärkide hulgast rohe-vesihobu elupaiga kaitse.

2.2.5. TEISED LOODUSKAITSELISELT VÄÄRTUSLIKUD LIIGID

Tõenäoliselt on hoiuala elupaiga osaks või toitumisalaks veel saarmale (III kaitsekategooria, EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II ja IV lisa), koprale (EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ V lisa), kahepaiksetele ja roomajatele (kõik liigid Eestis kaitse all) ning lindudele (paljud liigid Eestis kaitse all). Liikide kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse.

3. HOIUALA VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE NING KÜLASTUSKORRALDUS

Ainult veekogusid hõlmavate hoiualade külastamise all saab käsitleda peamiselt kallastel ja veekogul (ujuvvahendiga) liikumist. Väike Emajõgi alamjooksul on tähtis harrastuskalastuse piirkond. Kala püütakse nii kaldalt kui paadist ning kasutatakse ka mootorpaate. Mootorpaatide nõuetekohane kasutamine elupaiku ei ohusta.

Väikese Emajõe hoiuala külastust soodustavad ja väärtusi tutvustavad rajatised puuduvad. Külastuse suurendamine ei ole eesmärgiks ning seetõttu ei kavandata ka vastava taristu arendamist.

Hoiuala looduses paiknemisest teavitamiseks kasutatakse tähistamist. Kaitsekorralduskava koostamise ajal oli Väikese Emajõe jõe hoiuala tähistatud ühe keskmise tähisega vastavalt keskkonnaministri määrusele 03.06.2004 nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised“ (joonis 2, lisa 3 foto 2). Tähis (nii tahvel kui metallpost) oli heas seisukorras ning kaitsekorraldusperioodil uuendamist ei vaja (02.10.2012 seisuga).

Visioon ja eesmärk

Visioon: hoiuala on külastajatele avatud lähtuvalt veekogu avaliku kasutamise võimalustest, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi, külastajad on teadlikud hoiuala olemasolust.

Eesmärk: hoiuala on külastajatele avatud lähtuvalt veekogu avaliku kasutamise võimalustest, külastuskoormus ei kahjusta kaitseväärtusi külastajad on teadlikud hoiuala olemasolust.

Meetmed: tähise hooldus.

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED JA EELARVE

4.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

4.1.1. TULEMUSLIKKUSE SEIRE

Väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks on vajalik kaitsereežiimi toimimise kontroll, sealhulgas inimõjust tingitud häiringute registreerimine. Lisaks ametkondadelt (Keskkonnainspeksioon jt) ja kodanikelt laekuva info registreerimisele analüüsitakse tulemuslikkuse seirel kõrgresolutsiooniga aerofotosid, otsides võimalikke mõjusid kaitseväärtustele nagu veekogu kaldajoone muutmine, uued rajatised (sh inimtekkelised paisud), koprapaisutused, raied veekaitsevööndis jm. Vajadusel teostatakse häiringuobjektide ülevaatus looduses. Tulemuslikkuse seiret teostatakse Keskkonnaameti tööülesannete täitmise raames, milleks eraldi finantseerimist ette ei nähta. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi.

4.1.2. VÄIKESE EMAJÕE HÜDROBIOLOOGILINE JA HÜDROKEEMILINE SEIRE

Keskkonnaministeeriumi seireõunikult Eda Andresmaalt saadud info põhjal on Pikassilla seirekoht püsiseirealaks, kus vähemalt kuni 2015. aastani teostatakse füüsikalise-keemiliste näitajate seiret igal aastal. Edasised seired kavandatakse uue seirekavaga aastateks 2016-2021. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi ja seda finantseeritakse seireprogrammi eelarvest.

4.1.3. ELUPAIKADE JA KAITSEALUSTE LIIKIDE SEISUNDI UURING

Tegevus on vajalik kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks. Uuring teostatakse kaitsekorraldusperioodi lõpus sama või võrreldava meetodika alusel nagu 2012. a (Hurt jt, 2012). Oluline on välja tuua kaitsekorraldusperioodi vältel elupaikade kvaliteedi ja liikide seisundi muutused. Tulemused tuleb seostada teiste kaitsekorraldusperioodil teostatud asjakohaste uuringutega nagu tõugja seire ja uuringud liigi kaitse tegevuskava täitmisel (Tambets jt, 2013). Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi ja seda korraldab Keskkonnaamet.

4.1.4. TÄHISE HOOLDAMINE

Tegevus on vajalik kõigile väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks. Tähise hooldamine (pinnasesse kinnitumise kindlustamine, taimestiku niitmine või tallamine, tähist varjava puuoksa murdmine) toimub vastavalt vajadusele. Tähise etteprognoosimatu kadumise või kahjustamise (vargus, vandaalitsemine) korral tuleb paigaldada uus tähis. Tähiste ülevaatus ja vajalikud hooldustööd teostatakse kaitsekorraldusperioodi viimasel aastal. Tegevus kuulub II prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Riigimetsa Majandamise Keskus.

4.1.5. KAITSEKORRALDUSKAVA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava on koostatud 10-aastaseks (2016-2025) perioodiks, mis jaguneb kaheks osaks. Esimese osa lõppedes (2020) tehakse vahehindamine, millega antakse hoiuala seisundi kohta ülevaade ning täpsustatakse vajalikud tegevused järgneviks viieks aastaks. Järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks (2026 - 2034) uuendatakse kava 2025. aastal. Uuendamise aluseks on kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine, vee-elupaikade ja elustiku ekspertiis ning muud andmed. Uueks kaitsekorraldusperioodiks on soovitatav Väikese-Emajõe hoiuala kaitsekorralduskava ühendada Võrtsjärve hoiuala kaitsekorralduskavaga. Tegevus kuulub I prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.1.6. HOIUALA JA LOODUSALA KAITSE-EESMÄRGI MUUTMINE

Hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulgast tuleb välja arvata rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) elupaiga kaitse ehk vastav muudatus viia sisse Vabariigi Valitsuse määrusesse 15.12.2005 nr 311 „Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas“ ja Vabariigi Valitsuse korraldusse 05.08.2004 nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“. Samuti tuleb teha muudatused Natura standardandmebaasis ja EELISes. Tegevus kuulub III prioriteetsusklassi, selle korraldajaks on Keskkonnaamet.

4.2. EELARVE

Eelarve tabelisse 1 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 1. Eelarve

Jrk nr	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	Kokku
Sadades eurodes															
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1	Tulemuslikkuse seire	Tulemusseire	KeA	I					X					X	
4.1.2	Väikese Emajõe hüdrobioloogiline ja hüdrokeemiline seire	Riiklik seire	KM	I	X	X									
4.1.3	Elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuring	Inventuur	KeA	II										10	10
Taristu															
4.1.4	Tähise hooldamine	Kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II										X	
Kavad, eeskirjad															
4.1.5	Kaitsekorralduskava uuendamine	Tegevuskava	KeA	I					X					10	10
4.1.6	Hoiuala kaitse-eesmärgi muutmine	Kaitsekorra muutmine	KeA	III				X							
KOKKU														20	20

KeA – Keskkonnaamet; KM – Keskkonnaministeerium; RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on tulemuslikkuse seire, elupaikade ja kaitsealuste liikide seisundi uuringud, riikliku seire andmed ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud info. Vajalik on kaitsekorraldusperioodi jooksul laekuva asjakohase info registreerimine ja säilitamine.

Kaitsekorraldusperioodi edukuse aluseks on kaitsekorralduskavas planeeritud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimine.

Tabel 2. Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium (lävend)	Tulemus	Selgitus
2.1	Elupaigatüüpjõed ja ojad (3260)	Pindala, esinduslikkus ja looduskaitsealine seisund	Pindala 19,7 ha, esinduslikkus - B, looduskaitsealine seisund - B.	Pindala 19,7 ha, esinduslikkus - vähemalt B, looduskaitsealine seisund - vähemalt B.	
		Veekogumi seisund Veepoliitika Raamdirektiivi nõuete järgi	Veekogumi seisund on hea.	Veekogumi seisund on vähemalt hea.	
2.2.1	Tõugja elupaik	Pindala ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 19,7 ha ulatuses.	Säilinud on liigile soodne elupaik 19,7 ha ulatuses.	Hoiuala on tõugjale tähtis peamiselt kudemisrände teena.
		Tõugja esinemine	Tõugjas esinemine hoiuala on fikseeritud.	Tõugjas esineb hoiualal (läbib regulaarselt hoiuala kudemisrändel).	Tulemus sõltub määravalt liigi arvukusest Võrtsjärves ja Väikeses Emajões tervikuna.
2.2.2	Hingu elupaik	Pindala ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 19,7 ha ulatuses.	Säilinud on liigile soodne elupaik 19,7 ha ulatuses.	
		Hingu esinemine	Hink esineb hoiualal vähemalt madalal arvukusel.	Hink esineb hoiualal vähemalt madalal arvukusel.	Hingu arvukuse suurendamiseks otsesed meetmed puuduvad.
2.2.2	Vingerja elupaik	Pindala ja liigile sobivus	Liigile on soodne elupaik 19,7 ha ulatuses.	Säilinud on liigile soodne elupaik 19,7 ha ulatuses.	
		Vingerja esinemine	Vingerjas esineb hoiualal, vanajõgedes on arvukus kõrge.	Vingerjas esineb hoiualal, vähemalt vanajõgedes on arvukus kõrge.	Vingerja arvukuse suurendamiseks otsesed meetmed puuduvad.

KASUTATUD ALLIKAD

Avalikult kasutatavate veekogude nimekiri. <https://www.riigiteataja.ee/akt/313032012002> (01.07.2013).

Eesti Looduse Infosüsteem (EELIS) – andmed saadud Keskkonnaameti vahendusel (11.03.2013).

Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri. Vabariigi Valitsuse korraldus 05.08.2004 nr 615. <https://www.riigiteataja.ee/akt/328122010002> (külastatud 10.04.2013).

EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitsest. <http://www.natura2000.envir.ee/files/doc/loodusdirektiiv.pdf> (külastatud 10.04.2013).

Hoiualade kaitse alla võtmine Valga maakonnas. Vabariigi Valitsuse määrus 15.12.2005 nr 311. <https://www.riigiteataja.ee/akt/970876> (külastatud 10.04.2013).

Hurt, M. Järvekülg, R., Tambets, M. 2012. Pärlijõe, Võhandu jõe, Piusa jõe, Purtsi jõe, Väikese Emajõe, Mädaajõe ja Karisilla oja hoiualade vee-elustiku ekspertiis 2012. a. Kaitsekorralduskavade koostamise eeltöö (käsikiri Keskkonnaametis).

Ida-Eesti vesikonna Võrtsjärve alamvesikonna maaparandushoiukava. Kinnitatud põllumajandusministri 07.02.2012 käskkirjaga nr 19. http://www.agri.ee/public/juurkataloog/MAAPARANDUS/Maaparandushoiukavad/VORTSJAR_VE_AV_MHK.pdf (külastatud 10.04.2013).

Ida-Eesti vesikonna veemajanduskava. Keskkonnaministeerium, 2010. <http://www.envir.ee/vmk> (külastatud 10.04.2013).

Järvekülg, A. 2001. Eesti jõed. – Tartu, 750 lk.

Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised. Keskkonnaministri määrus 03.06.2004 nr 65. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13132978> (külastatud 10.04.2013).

Kalapüügieeskiri. Vabariigi Valitsuse määrus 09.05.2003 nr 144. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072011021> (külastatud 10.04.2013).

Kalapüügiseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122122010034> (külastatud 10.04.2013).

Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnujuhtimissüsteemi seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011015> (külastatud 15.07.2013).

Keskkonnaregister. <http://register.keskkonnainfo.ee> (külastatud 10.04.2013).

Looduskaitse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110062011005> (külastatud 15.07.2013).

Lõheliste ja karpkalalaste elupaikadena kaitstavate veekogude nimekiri ning nende veekogude vee kvaliteedi- ja seireandmed ning lõheliste ja karpkalalaste riikliku keskkonnaseire jaamad.

Keskkonnaministri määrus 09.10.2002 nr 58. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129072011025> (külastatud 19.04.2013).

Maa-ameti WMS teenused. <http://inspire.maaamet.ee/teenused> (külastatud 10.04.2013).

Meresõiduohutuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/106072012051> (külastatud 10.04.2013).

Mikkelsaar, N. 1984. Eesti NSV kalad. Valgus, Tallinn.

Natura 2000 standardandmebaas. <http://natura2000.eea.europa.eu/#> (külastatud 10.04.2013).

Paal, J. 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Auratrükk, Tallinn.

Pall, P., Järvekülg, R., Kõrs, A. Käiro, K., Pihu, R., Timm, H., Vilbaste, S. 2013. Jõgede hüdrobioloogiline seire ja uuringud 2012. a, aastaaruanne. Eesti Maaülikooli PKI Limnoloogiakeskus.

http://194.126.105.145/index.php?option=com_content&view=article&id=2129&Itemid=3 (külastatud 19.04.2013).

Tambets, J., Tambets, M., Thalfeldt M. 2013. Tõugja *Aspius aspius* kaitse tegevuskava. Eelnõu. Eesti Loodushoiu Keskus (käsikiri Keskkonnaministeeriumis).

Veeseadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121122011019> (külastatud 10.04.2013).

Veepoliitika Raamdirektiiv. <http://www.envir.ee/1226> (külastatud 10.04.2013).

Vilbaste, K. (koostaja), 2004. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid Eestis. Eesti Keskkonnaministeerium.

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTE LOODUSKAITSESEADUSEST

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) [kehtetu - [RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba;
- 9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks.

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasest ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(5) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata kaitstava loodusobjekti kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

[[RT I 2009, 3, 15](#) - jõust. 01.02.2009]

5. peatükk HOIUALAD

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada:

- 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;
- 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[[RT I 2009, 53, 359](#) - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras

§ 33. Hoiuala teatis

(1) Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;

[[RT I 2007, 25, 131](#) - jõust. 01.04.2007]

- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine.

(2) Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi.

(3) Teatis tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist:

- 1) kohaletoomisega,
- 2) tähtkirjaga posti teel või
- 3) digitaalallkirjaga varustatud e-kirjaga.

(4) Teatis loetakse esitatuks postitempli või ajatempli järgi postitamise päeval või päeval, kui hoiuala valitseja on selle registreerinud.

(5) Ühe kuu jooksul teatise esitamisest arvates hindab hoiuala valitseja kavandatud tegevuse vastavust käesoleva seaduse §-s 32 sätestatud nõuetele. Hoiuala valitseja:

- 1) kinnitab teatise ja tagastab selle esitajale, kui kavandatud tööd on lubatud,
- 2) teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha või
- 3) keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

(6) Hoiuala teatise vormi ning teatise kinnitamise, läbivaatamise ja tagastamise korra [kehtestab keskkonnaminister määrusega](#).

(7) Hoiualal ei kehti käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teatise esitamise kohustus tulundusmaa sihtotstarbega kinnisasja elamu- ja õuema kõlvikutel tehtavate tööde kohta.

LISA 2. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Väärtus	Kaitse-eesmärk	Ohutegurid	Meetmed	Oodatavad tulemused
Elupaigatüüp jões ja ojad (3260)	Elupaigatüübi säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem	Reostus ja setete koormus	Nõuetele vastav keskkonnakasutus, järelevalve; settekoormuse vähendamise võimaluste selgitamine ja võimalusel abinõude rakendamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	Elupaigatüübi säilimine Väikese Emajõe hoiualal 19,7 ha ulatuses esinduslikkusega B või kõrgem
		Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel	Kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Õiguserikkumised	Järelevalve.	
Tõugja elupaik, hingu elupaik, vingerja elupaik	Liikidele soodsate elupaikade säilimine Väikesejõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.	Reostus ja setete koormus	Nõuetele vastav keskkonnakasutus, järelevalve; settekoormuse vähendamise võimaluste selgitamine ja võimalusel abinõude rakendamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	Liikidele soodsate elupaikade säilimine Väikesejõe hoiualal 19,7 ha ulatuses.
		Negatiivse mõjuga arendustegevus kallastel	Kallaste looduslikku seisundit ohustavate tegevuste keelamine; elupaiga seisundi kohta info registreerimine.	
		Õiguserikkumised	Järelevalve.	

LISA 3. FOTOD

Foto 1. Hoiuala koosseisu kuuluvad vanajõed on väga heaks elupaigaks vingerjale ning ka teistele liikidele. Vaade lõunapoolse vanajõe otsa suunas (02.10.2012).

Foto 2. Väikese Emajõe vasak kallas on hoiuala lõunaosas (ülemises osas) kõrge ja kõva, ääristatud puudega ning sinna viib pinnasetee. Samas paikneb ka hoiuala tähis (02.10.2012).

LISA 4. AVALIKUSTAMISE MATERJALID

PURTSI JÕE JA VÄIKESE EMAJÕE HOIUALADE KAITSEKORRALDUSKAVADE KAASAMISKOOSOLEK

Memo

Toimus: Puka Rahvamajas, 22.05.2013 kl 11.00-12.00.

Koosolekul osalemise kutse saadeti 26.03.2013 Keskkonnaametile, Kanepi Vallavalitsusele, Sõmerpalu Vallavalitsusele, Mikitamäe Vallavalitsusele, Värskas Vallavalitsusele, Räpina Vallavalitsusele, Puka Vallavalitsusele, Põdrala Vallavalitsusele, Mõniste Vallavalitsusele, Vastseliina Vallavalitsusele, Rõuge Vallavalitsusele, Antsla Vallavalitsusele, Keskkonnainspeksioonile ja RMK-le ning 03.05.2013 Põllumajandusametile. Koosoleku toimumise teade oli avalikkusele kättesaadav Keskkonnaameti veebilehel alates 22.04.2013. Koosoleku teade ilmus ajalehes „Valgamaalane“ 25.04.2013.

Koosolekust võtsid osa: Ats Taro (KKI), Anne Tonts (PMA Valga keskus), Sirje Allik (PMA Valga keskus), Risto Sepp (RMK), Tõnis Leosk (maaomanik), Tiina Troškin (Keskkonnaamet), Margo Hurt (OÜ Ökotasakaal, kaitsekorralduskavade koostaja).

M. Hurt andis ülevaate hoiualade moodustamise alustest, hoiualade kaitsekorrast ning kaitsekorralduskavade koostamise vajadusest, eesmärgist ja põhimõtetest. M. Hurt tutvustas hoiualasid, nende kaitseväärtusi, ohutegureid ning vajalikke meetmeid.

Purtsi jõe hoiualal on toimivaid ohutegureid vähe. Peamiseks on Oona veskipaisu jäänuk, mis nõuab praeguse paisutuse (0,6 m) juures vee-erikasutusluba. Kui maaomanik vee-erikasutusluba ei ole taotlenud, siis teostab järelevalvet KKI ning nõustamist saab KA-st. KKK-sse läheb tegevusena paisujäänuki likvideerimine või kujundamine kivikärestikuks. Maaomanikul või MTÜ-l on võimalik taotleda tegevuseks (veekogu seisundi parandamiseks) toetust.

Purtsi jõe kaldal veekaitsevööndis on onn – maaomaniku kohustus likvideerida, KKI tegeleb.

Maaparandussüsteemidest liivasette kandumine Purtsi jõkke (hoiualale) on mõjuteguriks, kuid sellega otseselt tegelemine ei lähe KKK-sse tegevusena (näiteks settebasseinide rajamine jõkke suubuvatele maaparanduskraavidele). Põllumajandusameti esindajate sõnul veemajanduskavas praegu Purtsi jõge maaparandussüsteemide parendamise mõttes ei ole ning maaomanikel ei ole huvi ega kohustusi teha lisakulutusi.

Kui on soov purret ehitada? Purde ehitamisel tuleb lähtuda ehitusseadusest, looduskaitseadusest ja veeseadusest, ehitamise soovil pöörduda esmalt kohaliku omavalitsuse poole. Omavalitsus peab nõusoleku andmiseks küsima Keskkonnaameti nõusolekut.

RMK puhkekohti mõlema hoiuala jõelõigu kaldal pole ja ei ole ka plaanis rajada.

Osa hoiuala tähistest on kohtades, kus neid ei märgata. Hetkel tähiseid ei ole plaanis eemaldada. Kui mõni tähis vajalikumast kohast hävib, siis saab „metsast“ asemele võtta.

Väikese Emajõe hoiuala väärtus põhineb suuresti vanajõgedel. Vanajõgede suudmed on praegu hästi avatud ning nende avamise vajadust ei ole lähiajal ette näha. Ka muid tegevusi elupaikade parendamiseks ei planeerita. Kalastus- ja puhkevõimaluste suurendamine ei ole KKK ülesandeks ning samas ka KKK nende tegevuste piiramist ette ei näe, eeldusel, et järgitakse kehtivast kaitsekorraldusest tulenevaid nõudeid.

Väikese Emajõe hoiuala laiendus ei ole hetkel plaanis, kaitsekorraldus on tulevikus mõttekas planeerida koos Võrtsjärve hoiualaga.

Memo koostas:

Margo Hurt

PURTSI JÕE JA VÄIKESE EMAJÕE HOIUALADE KAITSEKORRALDUSKAVADE AVALIKUSTAMISKOOSOLEK

Memo

Toimus: Puka Rahvamajas, 16.07.2013 kl 11.00-11.15.

Koosolekul osalemise kutse saadeti 10.07.2013 Keskkonnaametile, Kanepi Vallavalitsusele, Sõmerpalu Vallavalitsusele, Mikitamäe Vallavalitsusele, Värskas Vallavalitsusele, Räpina Vallavalitsusele, Puka Vallavalitsusele, Põdrala Vallavalitsusele, Mõniste Vallavalitsusele, Vastseliina Vallavalitsusele, Rõuge Vallavalitsusele, Antsla Vallavalitsusele, Keskkonnainspeksioonile, RMK-le ja Metsavenna talule. Koosoleku toimumise teade ja kaitsekorralduskavade eelnõud olid avalikkusele kättesaadavad Keskkonnaameti veebilehel alates 08.07.2013. Koosoleku teade ilmus ajalehes „Valgamaalane“ 09.07.2013.

Koosolekust võtsid osa: Tiina Troškin (Keskkonnaamet) ja Margo Hurt (OÜ Ökotasakaal, kaitsekorralduskavade koostaja).

Koosolekul arutati kaitsekorralduskavade vormistamise tehnilisi küsimusi.

Memo koostas:

Margo Hurt